

ЩОДО ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ДОПОМОГ В УКРАЇНІ

В Україні однією з організаційно-правових форм соціального захисту є державні допомоги. В національному законодавстві України використовуються різні правові терміни: державна допомога, державна соціальна допомога, соціальна допомога, тимчасова державна допомога, натуральна допомога, грошова допомога, одноразова винагорода тощо. В той же час в більшості законодавчих актів такі допомоги називаються соціальними.

Дослідженню цих понять присвячені публікації Н. Болотіної, В. Бурака, Д. Дрозд, С. Кузьменко, П. Пилипенка, В. Рудик, Б. Сташківа, І. Ярошенко та інших дослідників. Аналіз наукової юридичної літератури та національного законодавства показує відсутність єдиної точки зору на ці поняття як серед науковців, так і в нормативно-правових актах.

Закон України «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам» використовує поняття «державна соціальна допомога». Аналогічний термін міститься і в Законах України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам»; постановках Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державної соціальної допомоги на догляд» та «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям».

Так, Закон України «Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам» визначає державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам як щомісячну державну допомогу, що надається відповідно до норм цього Закону у грошовій формі особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам [1, ст. 1].

Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» тлумачить державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям як щомісячну допомогу, яка надається малозабезпеченим сім'ям у грошовій формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї [2, ст. 1].

Поняття «державна допомога» застосовується у Конституції України, стаття 46 якої передбачає право на державні допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, безробіттям та з інших причин [3, ст. 46]; у Законах України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ», постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми», «Про розмір щомісячної державної допомоги ВІЛ-інфікованим дітям і дітям, які страждають на хворобу, зумовлену ВІЛ» тощо.

Такий термін як «тимчасова державна допомога» знайшов своє відображення у постанові Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 189 «Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме» [4].

Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» застосовує поняття «соціальна допомога», під якою розуміє систему заходів, спрямованих на повернення особи до активного життя та праці, відновлення соціального статусу і формування в особи якостей, установок щодо пристосування до умов нормальної життєдіяльності шляхом правового і матеріального захисту її існування, підготовки до самообслуговування з формуванням здатності до пересування і спілкування, повсякденних життєвих потреб тощо [5, ст. 1].

Постанова Кабінету Міністрів України від 2.08.2000 р. № 1192, якою затверджено Порядок надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним, вживає термін «щомісячна грошова допомога» [6, п. 1].

На думку автора, одним з видів державної допомоги є і одноразова винагорода жінкам, яким присвоєно почесне звання

України «Мати-героїня», виплата якої здійснюється відповідно до Указу Президента України від 25.12.2007 р. № 1254/2007 «Про одноразову винагороду жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня» [7, п. 1].

Багатоманітність законодавчих визначень сприяло і появі різних точок зору науковців. Такі дослідники, як Б. Сташків, П. Пилипенко, В. Бурак розглядають соціальні допомоги як один з видів соціального забезпечення, що надається переважно у грошовій формі. Н. Болотіна та І. Ярошенко розглядають соціальну допомогу як одну з організаційно-правових форм соціального забезпечення (захисту).

Дослідження точок зору науковців, чинного законодавства України та положень окремих міжнародно-правових актів у сфері соціального захисту дозволило В. Рудик зробити висновок про багатозначність терміна «соціальна допомога» та визначити його зміст у широкому та вузькому значеннях. У вузькому значенні соціальна допомога – це грошова виплата, що надається фізичним особам у випадку настання соціального ризику.

У широкому значенні під соціальною допомогою розуміється комплекс засобів, спрямованих на соціальну підтримку соціально незахищених верств населення, що здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів у різноманітних формах (обслуговування, грошова допомога, натуральна допомога, субсидії тощо). У такому розумінні соціальна допомога є однією з організаційно-правових форм соціального захисту. Дослідниця пропонує для усунення термінологічного збігу та наведення остаточної ясності у понятійно-термінологічному апараті системи соціального захисту вважати за доцільне поняття соціальної допомоги замінити терміном «мінімальне соціальне забезпечення» [8, 45-46].

С. Кузьменко, як і В. Рудик, визначає державну соціальну допомогу як у вузькому, так і в широкому значенні. У вузькому значенні, це державна соціальна допомога за бідністю, здійснювана з метою підтримки рівня життя незаможних людей, а також незаможних самотніх громадян, середній грошовий дохід яких нижчий за величину прожиткового мінімуму. Державна соціальна допомога, в широкому її значенні, складає соціальна допомога у зв'язку з важкою життєвою ситуацією, державна соціальна допомога з бідністю [9, 4].

Д. Дрозд визначає державну соціальну допомогу як форму організації здійснення права на соціальний захист громадян без урахування трудової діяльності та сплати страхових внесків [10].

Використання різних термінів не сприяє покращенню соціального захисту осіб, які отримують державні допомоги, та збільшенню їхнього розміру. Існування різних термінів іноді призводить до неможливості вчасного отримання державної допомоги, так як серед багатьох нормативно-правових актів необізнаній людині важко знайти той, який регулює право на отримання допомоги.

На думку автора, усі допомоги слід називати державними соціальними допомогоюми, під якими розуміти щомісячну (або разову) допомогу, яка надається фізичній особі у грошовій формі у випадках, передбачених законом, при настанні соціального ризику.

Усуненню розбіжностей щодо поняття державної допомоги сприяло б прийняття єдиного закону у сфері державних допомог, а саме Соціального кодексу України, який би об'єднав численні нормативно-правові акти: закони, акти Президента, постанови уряду тощо для спрощення можливості отримати соціальний захист у формі державної допомоги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам: Закон України від 18.05.2004 № 1727-IV: станом на 01.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1727-15>

2. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.200 р. № 1768-III: станом на 10.06.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>

3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 15.05.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

4. Про затвердження Порядку призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.02.2006 р. № 189 : станом на 19.11.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/189-2006-п>

5. Про реабілітацію інвалідів в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV: станом на 01.07.2015 р [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2961-15>

6. Порядок надання щомісячної грошової допомоги особі, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, на догляд за ним: Постанова Кабінету Міністрів України від 2.08.2000 р. № 1192: станом на 15.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1192-2000-%D0%BF>

7. Про одноразову винагороду жінкам, яким присвоєно почесне звання України «Мати-героїня»: Указ Президента України від 25.12.2007 р. № 1254/2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1254/2007>

8. Рудик В. Зміст поняття «соціальна допомога» в теорії та законодавстві // Юридична Україна. – 2011. - № 11. – С. 43 – 46.

9. Кузьменко С.Г. Соціальна допомога в системі державних органів управління // Теорія та практика державного управління. – 2011. - № 3. – С. 1-5.

10. Дрозд Д.М. Поняття державної соціальної допомоги в Україні // Всеукраїнський форум молодих науковців «Макаровські читання-2013».

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ, ЯКІ ЗАХИЩАЮТЬ ВІТЧИЗНУ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Система соціального забезпечення осіб, які проходять службу у військових формуваннях, розвивалася в повній відповідності з історичним розвитком людської цивілізації за одними й тими ж закономірностями. Протягом століть формувалося ставлення до збройних формувань і озброєних людей, відносин між ними й державою, як основним замовником їх специфічних послуг. Разом з розвитком суспільних відносин розвивалося і законодавство, яке регулювало питання проходження військової служби і соціального захисту військовослужбовців.

На сучасному етапі реформування Збройних Сил України в умовах трансформації економіки України питання соціального захисту військовослужбовців є надзвичайно актуальним. Це пов'язано зі стрімкими змінами в економіці, у суспільних відносинах, а також у законодавстві, яке регламентує соціальний захист населення і, зокрема військовослужбовців, реформуванням Збройних Сил України, необхідністю наближення їх до європейських стандартів, а також з огляду на ті події, які відбуваються в Україні.

На цей час у Збройних Силах України тривають процеси, пов'язані з оптимізацією чисельності особового складу. В цьому аспекті надзвичайно актуальним є розгляд питань удосконалення як самої системи соціального захисту військовослужбовців, так і нормативно-правової бази, яка забезпечувала б належний соціальний захист військовослужбовців.

Питання щодо соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, досліджувались у наукових роботах В.І. Алещенка, де він розглядає основні положення законодавства України щодо соціального і правового захисту військовослужбовців. Автор розглядає види діяльності, які заборонені для військовослужбовців Збройних Сил України, їх права і обов'язки, їх пільги, аналізує законодавство про пенсійне забезпечення. М.І. Карпенко висвітлює зміст правової роботи в Збройних Силах України, зокрема щодо забезпечення правового й соціального захисту військовослужбовців і громадян, звільнених із військової служби та членів